

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Історико-філософський факультет
Кафедра філософії

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ФІЛОСОФІЇ ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ
Відділення релігієзнавства

МОЛОДІЖНА АСОЦІАЦІЯ РЕЛІГІЄЗНАВЦІВ

«КИЇВСЬКІ ФІЛОСОФСЬКІ СТУДІЇ-2019»

*Матеріали наукової конференції
16-17 травня 2019 року*

м. Київ
2019

УДК 101.1(08)

Ф 56

*Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради
Історико-філософського факультету
Київського університету імені Бориса Грінченка
(протокол № 8 від 18.04.2019)*

Редакційна колегія:

Александрова О.С. – доктор філософських наук, професор

Додонов Р.О. – доктор філософських наук, професор

Горбань О.В. – доктор філософських наук, професор

Додонова В.І. – доктор філософських наук, професор

Ломачинська І.М. – доктор філософських наук, професор

Шепетяк О.М. – доктор філософських наук, доцент

Ф 56 Київські філософські студії-2019. Матеріали наукової конференції (м. Київ, 16-17 травня 2019 р.): тези доповідей / за заг. ред. проф. Р.О. Додонова. – Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2019. – ____ с.

Збірник містить тези доповідей і виступів учасників наукової конференції «Київські філософські студії», яка відбулася в Київському університеті імені Бориса Грінченка 16-17 травня 2019 року. У поданих матеріалах висвітлено широке коло актуальних проблем сучасної гуманітаристики, зокрема таких її галузей як: історія філософії, соціальна і політична філософія, філософія культури, етика, естетика, релігієзнавство, філософія освіти, політологія тощо. Збірник адресовано науковцям, викладачам вищої школи, аспірантам, докторантам, студентам, усім, хто цікавиться розвитком філософської думки. Матеріали подані в авторській редакції. Відповідальність за грамотність, науковий і літературний зміст, достовірність фактів і посилань несуть автори тез.

© КУБГ, 2019

Зміст

СЕКЦІЯ 1.

ФІЛОСОФІЯ МІСТА. КИЄВОЗНАВСТВО

Деркач Альона. СОФІЯ КИЇВСЬКА – СВЯТІШИЙ ПАЛАДІУМ
КИЇВСЬКОЇ РУСИ

Додонов Роман. «КИЇВСЬКИЙ КОД»: ДО ТИСЯЧОЛІТТЯ З
ПОЧАТКУ ПРАВЛІННЯ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Дрегало Олег, Ковальчук Наталія. КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА
КИЄВА В КОНТЕКСТІ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Дубенюк Богдана. ТВОРЧІСТЬ ВЛАДИСЛАВА
ГОРОДЕЦЬКОГО

Завадська Валерія. ФЕНОМЕН СВЯТОСТІ
В КОНТЕКСТІ КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКОГО ПАТЕРИКА

Іванів Софія-Емілія. ФЕНОМЕН ХУДОЖНЬОЇ ТВОРЧОСТІ
МИХАЙЛА ВРУБЕЛЯ В КОНТЕКСТІ СВІТОВОЇ КУЛЬТУРИ

Колінько Марина. ТОПОЛОГІЯ АНОНІМНИХ ПРОСТОРІВ
СУЧАСНОГО МІСТА

Хурса Юлія. ТВОРЧІ ДОСЯГНЕННЯ ВИДАТНОГО
УКРАЇНСЬКОГО ХУДОЖНИКА МИКОЛИ СТОРОЖЕНКА

СЕКЦІЯ 2.

ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКА КЛАСИКА: РЕЦЕПЦІЇ ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЇ

Барташевич Марія. РЕЛІГІЙНА КОНЦЕПЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО
ФІНАЛІЗМУ: КОСМІЗМ М.Ф. ФЕДОРОВА

Бартусяк Павло. РЕАКТИВАЦІЯ КОНЦЕПТУ ЛУКРЕЦІЯ
ВІДХИЛЕННЯ (CLINAMEN) В ІДЕЇ АНРІ БЕРґСОНА ПРО
НЕВИЗНАЧЕНЕ КОЛИВАННЯ (OSCILLATION INDÉFINIE)

Дзедзінська Олена. РОЗУМІННЯ АГРЕСІЇ В ПРАЦЯХ
ЗИГМУНДА ФРОЙДА І КОНРАДА ЛОРЕНЦА

Доброносова Юлія. ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ
АНТРОПОЛОГІЧНОГО ФЕНОМЕНУ МОВЧАННЯ

Донець Олександр. ЕВРИСТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ
СЕМІОТИЧНОГО ПОВОРОТУ Ч.ПІРСА У СПРАВІ
«ТРАНСФОРМАЦІЇ ФІЛОСОФІЇ» К.-О.АПЕЛЕМ

Ebo Socrates. EGYPTIAN SOURCES OF ANCIENT PHILOSOPHY

Кириченко Михайло. ПРОРОЦТВО Ж. БОДРІЙЯРА (Ж. БОДРІЙЯР ЯК ПРОРОК)

Лепський Максим. ДАВНЬОГРЕЦЬКІ МЕТАФОРИ СТРАХУ ЯК АРХЕТИПИ ПОСТВОЄННИХ ТРАВМ

Лобанчук Олена. ПРОСТОРОВО-МЕТАФІЗИЧНИЙ ВИМІР ЄВРОПЕЙСЬКОГО СВІТОГЛЯДНОГО КОМПАРАТИВУ

Лосик Ореста. НАУКОВА СПАДЩИНА ВОЛОДИМИРА БАРВІНСЬКОГО ЯК ДЖЕРЕЛО ДО ВИВЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ФІЛОСОФСЬКОГО ЕТОСУ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТ.

Меніг Лариса. МЕРІ ВОЛСТОУНКРАФТ ЯК ПЕРЕДТЕЧА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ФЕМІНІЗМУ

Ніколенко Анна. РОЗВИТОК УЯВЛЕНЬ ПРО ПРИВАТНУ ВЛАСНІСТЬ В ФІЛОСОФІЇ ІМАНУїЛА КАНТА

Родигін Костянтин. ПРИРОДОЗНАВЧІ АСПЕКТИ ФІЛОСОФІЇ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

Сало Ганна. СВІТОГЛЯДНО-АНТРОПОЛОГІЧНІ ОРІЄНТАЦІЇ КИЇВСЬКОЇ ФІЛОСОФСЬКОЇ ШКОЛИ

Семененко Євгенія. ІДЕЯ ЧАСУ В ІСТОРІЇ ФІЛОСОФІЇ

Співак Володимир. ПОЛІТИКА ТА МОРАЛЬ В ТЕКСТАХ АНТОНІЯ РАДИВИЛОВСЬКОГО

Хурса Юлія, Тур Микола. ПОНЯТТЯ ТРАНСЦЕНДЕНТАЛЬНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ СПІЛЬНОТИ К.-О.АПЕЛЯ

Чуйко Настасія. РУЙНІВНИЙ ВПЛИВ АНТРОПОЛОГІЇ НА КИЇВСЬКУ ШКОЛУ МАРКСИСТСЬКОЇ ФІЛОСОФІЇ

Iatsenko Ganna. TIME INTERPRETATIONS

СЕКЦІЯ 3.

АНАЛІТИКА СОЦІАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ

Александрова Олена. БАГАТОМАНІТНА КОНКУРЕНЦІЯ

Бентковська Марія. СУЧАСНИЙ ДИСКУРС ПОНЯТТЯ ФЕМІНІЗМУ

Вересовська Анна, Мандрик Вікторія. СЕНС ЖИТТЯ ЛЮДИНИ ЯК ФІЛОСОФСЬКА ПРОБЛЕМА

Gever Verlumun Celestine. EFFECT OF MOBILE PHONE COMMUNICATION MESSAGES ON PARTICIPATION IN AGRICULTURE AMONG UNIVERSITY UNEMPLOYED GRADUATES

Горбенко Катерина. ПРО СОЦІАЛЬНУ ОБУМОВЛЕНІСТЬ ЕКЗИСТЕНЦІАЛІВ

Гордієнко Владислав. СОЦІАЛЬНІ НОРМИ І ВІДХИЛЕННЯ В КОНТЕКСТІ ФЕНОМЕНА ФАНАТИЗМУ

Горпинич Ольга. КОМУНІКАТИВНИЙ ВПЛИВ В УМОВАХ КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ

Гуржи Ксенія. СОЦІАЛЬНИЙ ЧАС ТА ПРОСТІР В СВІТОГЛЯДІ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ (ЕСЕЙ НА ПРИКЛАДІ КОНЦЕПЦІЙ ТРЮЛЬСА ВЮЛЛЕРА ТА ЗІГМУНТА БАУМАНА)

Jonah Alice Aladi. MEDIA TECHNOLOGIES FOR SOLVING HUMANITARIAN PROBLEMS

Лазебник Катерина. КОНСТРУЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВІРТУАЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Масюк Олег. АВТОР І СУБ'ЄКТ СПОДІВАННЯ: УЧАСНИКІВ МАЙБУТНЬОГО

Мовчан Михайло. СТРАХ МАЙБУТНЬОГО СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ

Морус Луїза. АБСУРД ЯК ПРОВІДНА ФІЛОСОФСЬКА ІДЕЯ. ЦИКЛІЧНІСТЬ ЛЮДСЬКОГО БУТТЯ

Ogbonne Ijeoma Pauline. THE INFLUENCE OF ETHNICITY ON NATIONAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT IN NIGERIA

Okwumba Eucharika Ogechi. DIGITALIZED BROADCASTING AND ITS ADOPTION: INSIGHTS FROM NIGERIA

Олійник Іван. ПРЕКАРІАТ ЯК ФЕНОМЕН ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Onyiaji Judith. APPLICATION OF PR TOOLS IN ENHANCING HEALTHCARE DELIVERY TO WOMEN OF REPRODUCTIVE AGE IN SELECTED STATES OF SOUTH-EAST NIGERIA

Самборська Дар'я. ГРОШІ ЯК ЧИННИК ІДЕНТИФІКАЦІЇ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ

Сумченко Світлана. СВІТОГЛЯДНИЙ АСПЕКТ ПРОБЛЕМИ ПРАКТИЧНОГО ЗАСТОСУВАННЯ HI-TECH

Тарасенко Аліна. СЕНС ЖИТТЯ ЯК ФІЛОСОФІЯ СПАЛАХУ СІРНИЧКА

Тур Микола. СПРАВЕДЛИВІСТЬ В МЕТОДОЛОГІЧНІЙ ОПТИЦІ СУЧАСНОЇ ПРАКТИЧНОЇ ФІЛОСОФІЇ

Щербакова Ніна. ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ В ПОСТСЕКУЛЯРНУ ДОБУ

СЕКЦІЯ 4.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕТИКИ, ЕСТЕТИКИ ТА ФІЛОСОФІЇ КУЛЬТУРИ

Верясова Анастасія, Макарова Вікторія. ЕТИКЕТ ЯПОНІЇ

Гончаренко Катерина. МЕЗЕЄФІКОВАНИЙ ПРОСТІР ЯК «МІСЦЕ БЕЗПАМ'ЯТСТВА»: ВІД МЕМОРІАЛУ «АУСТЕРЛІЦ» ДО ПАЛАЮЧОГО НОТР-ДАМУ

Горбань Олександр О. МЕДИЧНІ ЗАСАДИ БІОЕТИКИ

Гоч Анастасія. ПОЛІКОНТЕКСТНІСТЬ ТА МІКШОВАНІСТЬ СОЦІАЛЬНО-МОРАЛЬНОГО СТАТУСУ ГЕТЕР, ГЕЙШ ТА КУРТИЗАНOK

Козаченко Світлана. ЕТИЧНІ ЗАПИТИ В ДОБУ СВІТОГЛЯДНОГО ПЛЮРАЛІЗМУ

Коннов Олександр. ВІД АНТРОПОЦЕНТРИЗМУ ДО ЕКОЦЕНТРИЧНОЇ ТА МАШИНОЦЕНТРИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Кубрак Олег. КОНЦЕПЦІЇ ЦИВІЛІЗАЦІЙ О. ШПЕНГЛЕРА ТА А.ДЖ. ТОЙНБІ

Литвин Наталя. ПОЛЕМІКА У ПРОФЕСІЙНОМУ СПІЛКУВАННІ

Лола Ярослав. СКАНДИНАВСЬКА ЕТИКА ТА КУЛЬТУРА ДОХРИСТИЯНСЬКОГО ПЕРІОДУ

Маслов Глеб. АТЕЇСТИЧНА БОГОЛЮДИНА ІТАЛІЙСЬКОГО МОДЕРНІЗМУ

Облова Людмила. ОСОБЛИВОСТІ СУБ'ЕКТ-ОБ'ЄКТНИХ ВІДНОСИН У ДОСВІДІ ФІЛОСОФСЬКОЇ ВІРИ

Олесик Дар'я. ІНТЕРСУБ'ЄКТИВНИЙ ХАРАКТЕР ЕСТЕТИЧНОЇ ЦІННОСТІ

Омельченко Ганна, Хрипко Світлана. ФЕНОМЕН ЗРІЛОЇ САМОТНОСТІ ЯК ВТІЛЕННЯ ЖИТТЯ І ТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ ХАННИ АРЕНДТ

Хенгі Людмила, Козинцева Тетяна. ПРОСТІР МОДИ АБО ПРОСТІР МОДНОГО: АНАЛІЗ СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ
Khrypko Svitlana. FAMILY AND FEMALE SACRAL CONSIDERATION IN UKRAINIAN SPIRITUAL TRADITION
Шевель Анжеліка. УНІВЕРСАЛІЗМ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

СЕКЦІЯ 5.

АНАЛІТИКА РЕЛІГІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Гребенюк Петро. ФІЛОСОФСЬКО-РЕЛІГІЄЗНАВЧЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СТРАТЕГІЙ РЕЛІГІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У ПРАВОСЛАВ'І, КАТОЛИЦИЗМІ ТА ПРОТЕСТАНТИЗМІ

Дев'ятко Наталія. ПОТЕНЦІАЛ НАЦІОНАЛЬНОГО ВІДРОДЖЕННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ: РЕЛІГІЙНИЙ АСПЕКТ

Кременовська Ірина. НОВІТНІ РЕЛІГІЙНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЇХ ПІДТРИМКА З БОКУ ЕКСПЕРТІВ І НАУКОВОЇ СПІЛЬНОТИ

Кужелева Вікторія, Щербакова Ніна. РЕЛІГІЯ ЯК МІРИЛО МОРАЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Мартич Руслана. ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ПОНЯТТЯ «ЖИВОГО» В ХРИСТИЯНСЬКІЙ ТРАДИЦІЇ

Мельничук Вікторія. РЕЛІГІЙНИЙ ЧИННИК ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Сморжевська Оксана. НЕОЯЗИЧНИЦТВО В РЕЛІГІЙНО-КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ

Соболев Володимир. МЕТОД «КОАН» У ПРАКТИЦІ ДЗЕН-БУДДИЗМУ

Ходанич Юрій. МИЛОСЕРДЯ В ІСЛАМІ

Чайка Ірина. РИТУАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ: СТРУКТУРА, ФУНКЦІЇ, ОСОБЛИВОСТІ СМИСЛОПОРОДЖЕННЯ

Шепетяк Оксана. СУЧАСНИЙ ЕКУМЕНІЗМ І СХІДНІ НЕ-ОРТОДОКСАЛЬНІ ЦЕРКВИ

Шепетяк Олег. ПОСТТРИДЕНТСЬКА КАТОЛИЦЬКА ДУМКА

Ювсечко Ярослав. ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО І ЦЕРКВА: АСПЕКТИ ВЗАЄМОВІДНОСИН В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

СЕКЦІЯ 6.
ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ
ТА СУЧАСНИЙ ОСВІТОЛОГІЧНИЙ ДИСКУРС

Басенко Руслан. СЕНТЕНЦІЙНА ТЕТРАРХІЯ
ОСВІТОСОФСЬКОГО ДИСКУРСУ: АКТУАЛІТЕТИ
ДИДАКТИЧНОЇ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ КУРСУ «ФІЛОСОФІЯ
ОСВІТИ»

Бердичевська Катерина. ПРАКТИКИ СОЦІАЛЬНОЇ
ВЗАЄМОДІЇ У ПРОСТОРІ АКСІОЛОГІЇ ОСВІТИ

Брижник Віталій. АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОЕКТІВ МАКСА
ШЕЛЕРА ТА КАРЛА ЯСПЕРСА РЕФОРМУВАННЯ
УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ СТІЙКОГО
РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Бутченко Тарас. ФІЛОСОФСЬКА ОСВІТА І КРЕАТИВНІ
ІНДУСТРІЇ

Горбань Олександр В., Малецька Марія. ОСВІТНІ АСПЕКТИ
ВІДЕОІГОР

Довга Христина. ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ
ФЕНОМЕНУ БУЛІНГУ В ПРОСТОРІ ОСВІТНЬОЇ КУЛЬТУРИ
БУТТЯ

Дранник Анастасія. ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС НА ПЕРЕТИНІ
РЕАЛЬНОГО І ВІРТУАЛЬНОГО СВІТІВ

Купрій Тетяна. СОЦІОЛОГІЧНЕ ОПИТУВАННЯ "ВИКЛАДАЧ
ОЧИМА СТУДЕНТІВ" ЯК ЗАСІБ ВИМІРЮВАННЯ ЯКОСТІ
ОСВІТИ ЗВО

Овсянкіна Людмила, Ларіонова Марина. ФІЛОСОФІЯ УСПІХУ
В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Свіріденко Валерія, Білошицька Ірина. ФІЛОСОФІЯ
ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Семергей Наталія. АРХЕТИПИ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ ТА
РОЗВИТОК ІДЕЇ ЦІЛІСНОЇ ОСВІТИ

Скрипнікова Софія. ДОСВІД ВИКЛАДАННЯ
КУЛЬТУРОЗНАВЧИХ ТА МИСТЕЦТВОЗНАВЧИХ
ДИСЦИПЛІН В ПОЛЬСЬКІЙ СИСТЕМІ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ
ОСВІТИ (НА ПРИКЛАДІ ВАРШАВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ)

Смолянова Ольга. МЕТОД СОКРАТА В НАВЧАЛЬНОМУ
ПРОЦЕСІ

Wereta Yoseph. THE CONCEPT OF PEACE AND PEACE

АНАЛІТИКА ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Abdurahman Abdulahi. THE OROMO'S CULTURE OF PEACE

Бібік Олександра. РОЛЬ ПАНАЗІЙСЬКОЇ ІДЕЇ В РОЗВИТКУ ЯПОНІЇ ДОБИ МЕЙДЗІ ТА ТАЙСЬО: ПОЛІТИЧНИЙ КОНТЕКСТ

Білецький Віталій. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПРОРАХУНКИ ПОЛІТИЧНОЇ АГІТАЦІЇ Й МОДЕЛЬ ПОЛІТИЧНОГО МІФУ

Василенко Євген. РЕЛІГІЙНИЙ КОНФЛІКТ В ПІВНІЧНІЙ ІРЛАНДІЇ: ПОТЕНЦІАЛЬ КОНФЛІКТНОСТІ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІАЛОГУ

Горохова Людмила, Брагін Віктор. ОСОБЛИВОСТІ РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ НА СХОДІ УКРАЇНИ

Додонова Віра. ПОПУЛІЗМ І ПОСТПРАВДА ЯК СКЛАДОВІ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ

Zavadskyi Vitalyi. EUROPEAN INTEGRATION OF BAL TIC STATES – EXPERIENCE FOR UKRAINE

Заславська Ольга. ПОЛІТИКА ЯК ТОВАР, АБО ПРО РІЗНОВИДИ ПОЛІТИЧНОГО МАРКЕТИНГУ

Ковальський Григорій. НОВІТНІ РОСІЙСЬКІ ІМПЕРСЬКІ ІДЕОЛОГІЧНІ КОНЦЕПТИ

Конотопенко Олександр. МОВНА СТІЙКІСТЬ, БІЛІНГВІЗМ І СПЕЦИФІКА МОВНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Лавриненко Ганна. ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ: DIGITAL COMMUNICATION

Липка Ольга. ПРО СПЕЦИФІКУ ДОВІРИ УКРАЇНЦІВ

Малецька Марія. СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ СТЕРЕОТИПИ У ВІДЕОІГРАХ: СПРОБА ЕМПІРИЧНОЇ ДЕКОНСТРУКЦІЇ

Merawi Fasil. ETHNIC FEDERALISM IN ETHIOPIA AND ITS DISCONTENTS

Мусієнко Аліса. ТИПОЛОГІЇ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРСТВА

Омельченко Юрій. НЕКРОПОЛІТИКА ЯК ФОРМА БІОПОЛІТИКИ

Онуфрієнко Наталія, Матвійчук Андрій. ПИТАННЯ КОНЦЕПЦІЇ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ НІМЕЧЧИНИ: ВІД

КРАЇНИ “СВІТОВОГО ЗЛА” ДО КРАЇНИ “МИРОТВОРЦЯ”

Панкратьєва Ольга. КОНЦЕПТ «ТОТАЛІТАРНІ БЛИЗНЮКИ»
У ЗАХІДНІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ СОЦІАЛЬНІЙ ФІЛОСОФІЇ

Слімак Філіп. ГЛОБАЛІЗАЦІЙНА СВІДОМІСТЬ:
ДЕКОНСТРУКЦІЯ ІДЕНТИЧНОСТЕЙ

Слободяник Катерина. ЗАХІДНІ ТА РОСІЙСЬКА КОНЦЕПЦІЇ
ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІЙН

Sukhiashvili Davit. THE GEORGIAN DREAM'S FOREIGN
POLICY IN THE CONTEXT OF EU INTEGRATION

Штоквиш Олександр. МІФОТВОРЧІСТЬ ТА ПОЛІТИКА
ПАМ’ЯТІ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Католицькою Церквою, але неспроможні сісти за стіл переговорів між собою, свідчить про те, що східне християнство потребує ґрунтовного перегляду власних уявлень про Христовий заклик до єдності.

Література

1. Горкуша, О. Міжконфесійний діалог в сучасній Україні. *Українське релігієзнавство*. 2017. № 83: 45-60.
2. Чорненко, А. Екуменізм в загальному праві Католицької Церкви. *Українське релігієзнавство*. 2017. № 84: 73-88.
3. Яроцький, П.Л. Домінантні події 2016 р. в православному і католицькому світі. *Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету*. 2016. Вип. 27: 198-203.
4. Яроцький, П.Л. Стратегія східної політики Ватикану в контексті католицького-православного діалогу: Рим-Константинополь, Рим-Москва. *Релігія та соціум*. Чернівці: ЧНУ, 2016. № 3-4 (23-24): 21-31.

Шепетяк Олег

доктор філософських наук,
професор кафедри філософії
Історико-філософського факультету
Київського університету імені Бориса Грінченка

ПОСТТРИДЕНТСЬКА КАТОЛИЦЬКА ДУМКА

Розвиток католицького богослов'я після Тридентського Собору прийнято називати посттридентським. Ця назва підкреслює роль Собору в богословському дискурсі. Перше століття після Собору виділились декілька напрямів думки. Важливе місце в богослов'ї другої половини XVI століття і першої половини XVII століття відіграла полеміка проти протестантизму, яка почалася ще до Тридентського Собору.

Найбільшу роль в апологетичному богослов'ї цього періоду відіграв Кардинал Роберто Белармін (1542-1621). Він народився в Італії у дворянській родині, здобув добру освіту, в 1560 році вступив до єзуїтів, а в 1570 році він став священиком. Займав численні церковні посади: ректор Римського колегіуму, провінціал єзуїтів Неаполітанського королівства, особистий радник Папи Климента VIII, член комісії по редагуванню

Вульгати, директор папської бібліотеки, архієпископ Капуї. В 1599 році він став кардиналом. Белармін вражав сучасників скромністю: він відмовився від усього свого майна на користь бідних. Також він відзначався високим інтелектом та талантами. Одночасно Белармін багато працював над богословськими текстами. Ціль, яку він перед собою ставив, було не створення нових богословських систем, а систематизація і популяризація католицької доктрини, що було необхідним в умовах протистояння з протестантизмом. В 1597 році вийшов друком його Катехизм, який перевидавався понад 400 разів та перекладений на понад 50 мов, і став одним із найпопулярніших творів в історії людства. Окрім цього, Белармін писав численні полемічні твори, ціллю яких було відстояти і обґрунтувати католицькі звичаї.

Поряд із Кардиналом Беларміном аналогічні теми розробляла низка інших богословів, церковних істориків і філософів. Напряму, у якому вони працювали, отримав назву контраверсійне богослов'я, або німецькою – *Kontroverstheologie*. Цей напрям богословської думки не формував нових систем, але був безцінним у систематизації богословської думки. Представники цього напрямку ставили собі за ціль не створити нове, а зберегти старе. Вони досліджували католицькі догми і звичаї, підбирали аргументи в їхню користь та писали популярні роботи з ціллю донести цю інформацію до всіх. Особливо тут відзначились єзуїти: іспанець Григорій з Валенсії (бл.1550-1603), австрієць Адам Таннер (1572-1632), англієць Томас Степлетон (1535-1598), нідерландець Мартін ван дер Бек (1563-1624) та інші. Також важливими авторами цього напрямку були Кардинал Жак-Давід дю Перрон (1556-1618), кьольнські єпископи-помічники і рідні брати Адріан фон Валенбурх (1609-1669) і Петер фон Валенбурх (1610-1675) та інші. В 1718 році митрополит Степан Яворський під величезним впливом робіт Мартіна ван дер Бека написав полемічний твір проти протестантизму "Камінь віри".

Якщо в другій половині XVI століття і в першій половині XVII століття католицькі богослови цікавились полемічними темами, то вже в середині XVII століття тема полеміки стала їм нецікавою. На перший план богословських досліджень вийшла нова тема – патристика. Хоч здобутки Отців Церкви завжди були в полі уваги католицьких богословів, тепер на них поглянули з новим ентузіазмом. Для цього були дві причини. По-перше, протестанти відмовилися від Передання, проголосивши принцип *sola scriptura*. Це стимулювало католиків зберегти і переосмислити спадщину Отців Церкви. По-друге, протестанти презентували свій церковний устрій як повернення до первісного християнства, і звинувачували католиків у відході від давніх звичаїв. Це викликало питання: яким же було первісне християнство? Все це обумовлювало католиків присвятити особливу увагу вивченню патристики. Це віяння в католицькому богослов'ї не сформувало великих богословських систем, оскільки перед ним стояло завдання не

творити щось нове, а вивчити і зберегти традицію Церкви. Одночасно католицькі богослови присвятили багато уваги вивченню Біблії. Особливу роль у вивченні Біблії відіграв французький богослов Жан Морен (1591-1659). Він народився в родині кальвіністів, під час навчання вивчив латину і грецьку та почав дослідження біблійних текстів. Вивчення цих текстів спричинило його перехід до Католицької Церкви. В 1619 році він став священником. До його творчого спадку належить переклад і перевидання самарянського П'ятикнижжя. Самаряни – це невелика релігійна община в Ізраїлі, яка сформувала власну традицію юдаїзму. До їхнього канону Біблії належить тільки П'ятикнижжя та Книга Ісуса Навина, але відкидаються пророки. Оскільки самаряни майже не підтримували контакти з юдеями впродовж тисячоліть, вони не зазнали тих впливів, які відобразилися в ортодоксальному юдаїзмі. Коли Лютер заявив, що Септуагінта (грецький переклад Старого Завіту) і Вульгата (латинський переклад Біблії) недостовірні, а тому потрібно звертатися до єврейських текстів, виникло питання: до яких саме єврейських текстів потрібно звертатися? Морен показав, що не існує єдиного і нормативного єврейського тексту. Мазоретський текст, який використовував Лютер, не єдиний. Вже в давнину існували різні єврейські редакції Біблії, і біблійна наука заради об'єктивності повинна враховувати їх усіх, а не догматизувати один лише мазоретський текст, як це зробив Лютер.

В першій половині XVII століття католицьке богослов'я зіткнулось із ще однією проблемою – ересю янсенізму. Фундатором цього напрямку богословської думки був нідерландський богослов Корнелій Янсен (1585-1638). Янсеністи перейняли численні елементи кальвінізму. Зокрема Янсен стверджував, що людина через первородний гріх повністю втратила Божу благодать і свободну волю. Внаслідок цього, людина нічого не може зробити заради власного спасіння, і повністю залежить від Бога. Тому спасіння людини є повністю Божою справою, але Христос розіп'явся не за всіх, а тільки за вибраних. Ті, кого не обрав Христос, приречені на прокляття і загибель. Янсенізм був спробою проникнення кальвінізму в католицизм. Не дивно, що він виник у Нідерландах, де кальвінізм мав дуже сильні позиції. Янсенізм привабив деяких послідовників, що викликало реакцію католицьких богословів. Церква офіційно осудила янсенізм як ересь документами *In eminenti* (1643 рік) Папи Урбана VIII і *Cum occasione* (1653) Папи Інокентія X. Водночас критика в адресу янсенізму посипалась із вуст католицьких богословів різних країн.

Ще одним важливим віянням у богословській думці XVII століття була неосхоластика. Серед католицьких богословів сформувалось переконання, що жваві богословські дискусії призводять до ересей і розколів. Тому не варто формувати нові бачення, а потрібно обрати таку систему, яка би дала вичерпні відповіді на всі доктринальні питання і міцно її триматися. Такою системою, на переконання більшості, є томізм. Якщо у XIII-XIV століттях

томізм був лишень однією з багатьох систем католицької богословсько-філософської думки, то у XVII століття він став нормативною концепцією. В 1567 році Папа Пій V проголосив Тому Аквінського Вчителем Церкви, а вже в 1570 році вийшло друком перше повне 17-томне видання творів Томи. В усіх католицьких закладах освіти навчальний процес був поставлений на основи томізму. З'явилися численні вчені, які писали коментарі на твори Томи, популяризували їх та розвивали його вчення. Найактивніше відкликнулись до цієї праці домініканці, оскільки й Тома належав до цього ордену. Центром томізму цього періоду став Університет Саламанки. Один із перших коментарів на твори Томи написав Домінго Банез (1528-1604), який був сповідником Святої Терези Авільської. Томізм у царині етики розвивав Бартоломе де Медіна (1527-1581). Також в історію томізму ввійшли й інші домініканці, зокрема іспанець архієпископ Дієго Альварес (бл.1555-1632), іспанець Томас де Лемос (1555-1629), француз Антуан Массулі (1632-1706), італієць Джованні Паоло Назарі (1556-1645) та інші. Томізм також став популярним і серед представників інших орденів. Незважаючи на популярність томізму у XVII столітті та офіційну підтримку Церкви, він зустрівся також із критикою і опозицією, яку виявляли передовсім францисканці. Францисканська школа, найбільшим представником якої у середньовіччі дум Дунс Скот, і тепер критикувала Тому з позиції скотизму.

XVII століття стало періодом розквіту єзуїтського богослов'я, в якому найбільше відзначилися іспанські мислителі. Важливий внесок у розвиток єзуїтського богослов'я зробив Луїс де Моліна (1535-1600), фундатор напряму, названого його іменем – молінізм. Де Моліна розглядав проблему співвідношення благодаті і свободної волі. Головне питання, яке перед собою поставив де Моліна звучало так: якщо Бог всесильний і всезнаючий, то чи може людина залишатися вільною? Відповідаючи на це питання, де Моліна намагався узгодити благодать і свободу волі. Він стверджував, що Бог, оскільки він всесильний і всезнаючий, наперед знає кожну людську дію, але він так творить світ, щоби не перешкодити людині реалізовувати її свободну волю. Божа дія у світі виражається через природний закон. Де Моліна був одним із перших теоретиків природного закону Нового часу, від якого численні ідеї перейняв Гуго Гроцій.

Література

1. Bäumer, R. Concilium Tridentinum. Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1979.
2. Jedin, H. Geschichte des Konzils von Trient. 4Bd. Wissen. Buchgesellschaft, 1949-1975.
3. Lecomte, B. Les secrets du Vatican. Paris: Librairie Académique Perrin, 2011.

4. Sarpi, Paolo. Historia del Concilio Tridentino. London: John Bill, 1619.
5. Schreiber, G. Das Weltkonzil von Trient. Sein Werden und Wirken. 2 Bd. Herbert, 1951.
6. Tallon, A. Le concile de Trente. Paris; Cerf, 2000.

Ювсечко Ярослав

*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії і політології
Хмельницького національного університету*

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО І ЦЕРКВА: АСПЕКТИ ВЗАЄМОВІДНОСИН В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Характерним для сучасної України є те, що в ній особливої актуальності набувають процеси розбудови громадянського суспільства. Існує проблема досягнення необхідного балансу між державою та механізмами її впливу на громадянське суспільство, з одного боку, та громадянським суспільством і його механізмами саморозвитку і соціального контролю – з другого.

Релігія є одним із найдавніших соціальних феноменів. Принаймні, вона, вочевидь, давніша за інститути економічні, політичні та освітні, і як мінімум давністю не поступається інституту сім'ї. Слід зазначити, що релігія як важливий соціальний інститут здатна підтримувати певну систему суспільних цінностей, що об'єднують її віруючих, бо забезпечує світогляд своїх прихильників їх метафізичним фундаментом, ступінь потреби у якому може значною мірою варіюватися залежно від культури чи індивіда.

Вихідним елементом у конструкції громадянського суспільства є особистість, а складовими цієї конструкції є всі ті численні інститути, які сприяють реалізації особистістю її інтересів, у тому числі й церква. Процес становлення громадянського суспільства відбувається одночасно із ціннісними змінами, що їх зазнають і людина, і суспільство, і держава. Передумовою безконфліктного розвитку відносин між людиною, суспільством і державою є певна рівновага, яка гарантує незалежність індивіда від зовнішніх зазіхань. За умови, що цей індивід узгоджує свою поведінку з інтересами суспільства і держави. Тому саме через відносини «індивід – суспільство», через міру самоідентифікації індивіда із суспільством утверджувалася громадянськість особистості.

Впливаючи на форми й зміст діяльності, що має своєю метою регулювання взаємин між людьми для забезпечення певного стану